

Asia: VN/36398/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi Kansaneläkelaitoksesta annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Amnesty lausuu Kansaneläkelaitoksen (Kela) tiedonsaanti- ja käsittelyoikeuksien laajentamisesta sekä sähköisen tiedoksiantomahdollisuuden laajentamisesta.

Esitysluonnoksen mukaan tiedonsaantioikeuksien laajentamisen tavoitteena on edistää Kelalle laissa säädetyn etuusjärjestelmien ja sen oman toiminnan kehittämistä palvelevan tutkimustehtävän toteuttamista. Esitysluonnoksessa esitetään Kelalle merkittäviä ja laajoja uusia tiedonsaantioikeuksia.

Kelan sosiaaliturvan toimeenpanoa koskevista tehtävistä ja niitä koskevista tiedonsaantioikeuksista on jo säädetty etuuksia koskevassa etuuslainsäädännössä. Esitysluonnoksessa perustellaan uusia tiedonsaantioikeuksia Kelan hallinnoimien etuusjärjestelmien ja Kelan oman toiminnan kehittämistä palvelevan tutkimuksen tarpeilla. Amnesty pitää tätä hyväksyttävänä perusteluna, sillä Kelan tuottama tutkimus ja lainmuutosten vaikutusten arvioinnit ovat merkityksellisiä lainvalmistelulle ja toimeenpanon seurannalle.

On hyväksyttävyyden kannalta hyvin oleellista, että esitetyt uudet tiedonsaantioikeudet eivät koske sosiaaliturvan toimeenpanoa. Amnesty kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että uusien tiedonsaantioikeuksien puitteissa Kela käsittelisi myös arkaluontoisia henkilötietoja. Kun uudet tiedonsaantioikeudet olisivat laajat ja sisältäisivät myös arkaluontoisia henkilötietoja, on esitettyjen muutosten katsottava olevan merkityksellisiä perus- ja ihmisoikeuksien, erityisesti yksityisyyden suojan, kannalta. Esitysluonnoksesta kuitenkin puuttuu perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointi. Esitystä tulee täydentää tältä osin jatkovalmistelussa. Esityksen jatkovalmistelussa tulisi myös varmistaa uusien tiedonsaantioikeuksien ja tiedonkäsittelyn riittävän tarkkarajainen ja selkeä sääntely.

Esitysluonnoksessa esitetään myös Kelalle nykyistä laajempaa mahdollisuutta päätösten sähköiseen tiedoksi antamiseen, jolloin päätöksen sähköinen tiedoksianto ei edellyttäisi enää asianosaisen nimenomaista suostumusta. Jatkossa Kelan sähköisessä asiointipalvelussa (OmaKela) asioivat asiakkaat saisivat sähköisesti hakemiaan etuuksia koskevat päätökset tiedoksi pääsääntöisesti siinä asiointikanavassa, jossa etuutta on haettu (OmaKela).

Voidaan pitää hyväksyttävänä, että lähtökohtaisesti sähköisessä asiointipalvelussa asioivat henkilöt saavat myös päätökset tiedoksi samassa asiointikanavassa. On tärkeää, että asiakas voisi jatkossakin valita tiedoksiantotavaksi myös postitetun päätöksen ja että paperisella lomakkeella haetusta etuudesta tulisi jatkossakin päätös postitse. Ei voida kuitenkaan olettaa, että kaikki ne henkilöt, jotka ovat tehneet etuushakemuksen sähköisessä asiointipalvelussa osaisivat käyttää asiointipalvelua itsenäisesti ja saisivat sieltä päätökset tiedoksi. Esimerkiksi henkilö, jolla on puutteelliset digitaidot tai -välineet, saattaa pyytää omaista tai muuta henkilöä avustamaan sähköisen hakemuksen tekemisessä, mutta ei välttämättä pysty omin avuin käyttämään OmaKelaa päätöksen saamiseksi. Amnesty korostaa siten riittävän asiakastiedotuksen ja -ohjauksen sekä tuen merkitystä muutettaessa tiedoksiantotapoja. Kelan on kaikissa tilanteissa varmistettava, että asiakkaat pystyvät asioimaan Kelassa saavutettavalla tavalla riippumatta mahdollisuuksistaan asioida sähköisesti.

Sato Mariko
Amnesty International Suomen osasto